

## Verkondiging

Gemeente in de Heer Jezus Christus,

Misschien heel mijn leven wel was ik domweg gelukkig in de Dapperstraat. Ik ben mij welbewust van mijn geprivilegieerde bestaan. Ik heb nauwelijks iets van betekenis meegemaakt. Ik had een gelukkige jeugd. Niets om mee af te rekenen. Geen gereformeerde spoken in mijn kast, hetgeen me helaas het schrijven van een paar mooie romans daarover heeft ontzegd. Ik ben rimpelloos opgegroeid, al moet ik daar tegenwoordig wel de ochtendlijke spiegel voor vermijden. Ik ben akelig gelukkig getrouwd. De kinderen doen het goed. Kortom, ik sta behoorlijk op afstand van wat de oudtestamenticus en ons geliefde gemeentelid Karel Deurloo volkomen terecht de twee brandpunten van de Tenach noemde: de ervaring van de bevrijding en de ervaring van de ballingschap. Een andere, niet toevallig ook Amsterdamse hoogleraar, de nieuwtestamenticus Ben Hemelsoet, placht het zeer kernachtig te zeggen: 'aan de bijbel kleeft een brandlucht'. Het is maar ternauwernood van de ondergang gered.

Ik denk dat dit inderdaad een correcte leeswijze van de bijbel is maar nogmaals, waar sta ik dan in dit verhaal? Afgezien van wat muizenissen kleeft aan mij geen brandlucht. Voor u, voor de gemeente, zou ik graag hetzelfde zeggen. Maar ik weet dat dit niet zo is. Toch, zo lijkt het me, zijn het niet van die diepgaande en verstrekkende ervaringen als bevrijding en ballingschap. En wie, volkomen terecht, het volstrekt joodse karakter van de Tenach benadrukt, houdt al helemaal beschaamd zijn mond. Wat zijn nou helemaal onze problemen en

probleempjes, vergeleken bij wat het joodse volk heeft doorstaan? Wat kunnen wij ons daar nu helemaal in onze ruim bemeten huizen in Oud Zuid en Buitenveldert bij voorstellen?

Daarom ben ik op zich blij om vandaag het bijbelse dubbelboek Ezra/Nehemia aan te snijden. Op zich, zeg ik er nadrukkelijk bij, omdat het boek ons ook voor nogal wat vragen en problemen plaatst. Maar dat komt allemaal nog. Het officiële leesrooster van de kerken leest er naar mijn smaak veel te mondjesmaat uit en daarom doen wij dat de komende tijd in de Thomaskerk, met wat onderbrekingen, toch wat uitgebreider. En we doen het daarom omdat, ondanks het gelijk van Deurloo, de ervaring van de ballingschap in de bijbel toch wel wat massiever wordt voorgesteld dan het misschien in werkelijkheid was. De bijbel, zo moet u weten, is een uitermate partijdig boek. Heerlijk onbeschaamd en vrij kiest het een volkomen eigen perspectief op de werkelijkheid, gezien vanuit de onderkant. Eerder gezien vanuit datgene wat er moet gebeuren dan wat er gebeurd is. Toch moet ik het over dat laatste even met u hebben. Alleen al omdat ik me kan voorstellen dat u even het historisch perspectief op het dubbelboek Ezra/Nehemia niet paraat hebt.

Deze boeken moeten gesitueerd worden aan het einde van de ballingschap van Israël. Als we het eerste regeringsjaar van Koresj, de koning van Perzië, serieus nemen - en er is geen reden om dat niet te doen - dan spreken we exact over het jaar 538 voor Christus. We leven ongeveer vijftig jaar nadat de eerste tempel van Jeruzalem verwoest was en een belangrijk deel van de Judese bevolking 586 voor Christus in gevangenschap was weggevoerd naar Babel. Dat is ongetwijfeld een collectief trauma waar bijvoorbeeld ook psalm 126 die wij lezen en

zongen, ook van getuigt. Maar de ene ballingschap is de andere niet. Het rijk van de Assyriërs onder koning Nebukadnessar wordt afgelost door dat van de Perzen onder de leiding van koning Cyrus die hier in onze tekst, Koresj, wordt genoemd. Zelfs een partijdig boek als de bijbel kan er niet onderuit dat we ons met het Perzische Rijk en met een verlichte vorst als koning Cyrus in een totaal ander tijdperk bevinden. Ook uit andere bronnen weten we tamelijk veel van het Perzische Rijk af. Zij waren natuurlijk de eeuwige vijanden van Griekse wereld maar zelfs uit die bronnen kunnen wij opmaken dat het hier gaat om een hoogbeschaafde, uitermate tolerante samenleving. Met Cyrus breekt werkelijk 'a new age, a new dawn' aan. Het Perzische Rijk kende een fijnmazige bestuurlijke structuur en zolang iedereen maar netjes zijn belasting betaalde, was er een behoorlijke mate van religieuze zelfstandigheid in een koninkrijk dat zich uitstreckte vanaf het Middellandse Zeegebied, delen van Africa tot diep in het huidige India. Ook in de bijbel is de waardering voor koning Cyrus uitermate positief. Hij wordt zelfs door profeten als Jesaja als de gezalfde van God beschouwd en de herder van het volk Israël terwijl een profeet als Jeremia voorzei dat over zeventig jaar deze koning een einde aan de ballingschap van zijn volk zal maken. En daar zat Jeremia dus maar twintig jaar naast. Maar profeten spreken nu eenmaal liever in ronde bijbelse getallen in de goede hoop dat het ooit met de hele wereld rond komt.

Met andere woorden: deze wereld en de ballingschap waarin het volk van God leefde, was zo slecht nog niet. Hij was eigenlijk heel best te vergelijken met laat ons zeggen, mijn en uw min of meer ongestoorde en comfortabele leven tot dusverre. Alleen, er is iets en er gebeurt iets waardoor er een gevoelige snaar geraakt wordt. Een vreemd verlangen

naar meer. Die gebeurtenis wordt in de mond gelegd van koning Cyrus zelf die volgens onze tekst door JHWH zelf wordt opgedragen om voor hem een huis te bouwen in Jeruzalem in Juda. Dat, gemeente, zijn weer die prachtige pretenties waaraan de Schrift zo rijk is: het is natuurlijk bijzonder onwaarschijnlijk dat het zo gegaan is. Wel is algemeen bekend dat het Perzische bestuur een grote mate van vrijheid aan hun overwonnen volkeren schonk om hun eigen godsdienst te belijden. Dat werd zelfs financieel ondersteund zoals er ergens een edict bestaat waarin de zogenaamde ‘werkers in de velden van Apollo’ in Griekenland middelen krijgen om hun tempeldienst weer vorm te geven. Dit initiatief van koning Cyrus moet politiek en historisch dus in dit kader worden geplaatst. We zouden dat vandaag niet meer zo snel doen. Stelt u zich voor dat wij vandaag in bepaalde politieke gebeurtenissen de hand van God zouden ontwaren! In de regeringsjaren van Donald Trump of in het kabinet Rutte of welk kabinet eigenlijk ook. Maar de bijbelschrijvers kennen die schroom absoluut niet. Maar daar gaat het me ook niet om. Het gaat me erom dat er iets in het maatschappelijke veld verandert, hoe klein ook, dat een verlangen wakker roept. Een verlangen dat misschien eigenlijk allang weer was ingeslapen. Comfortabel ingestopt in een leven waarin eigenlijk niet zo heel veel bijzonders gebeurt. Het gaat niet goed en het gaat niet slecht. Het gaat er ergens tussenin. Maar dan meldt zich iets. Een maatschappelijke constellatie. Een verandering van samenleven dat iets met je doet. Dat iets anders in je wakker roept. Iets dat je dreigde te vergeten.

In de wirwar van meningen heb ik moeite om deze tijden van Corona goed te duiden. En misschien zit ik ook wat vast in de reflex dat een dominee er ook altijd wat van moet vinden. Bovendien zitten wij er middenin, wat het ook moeilijk maakt om een overstijgend perspectief te

vinden. En Gods hand zie ik er ook al niet in. Maar wel merk ik dat onze samenleving wordt getest op haar humanitair gehalte. Stilletjes dacht ik dat de digitalisering en atomisering van de samenleving wel rustig door zou gaan. Maar nu dat, eigenlijk noodgedwongen, ook daadwerkelijk gebeurt, mis ik een gemeenschappelijk huis, mis ik de fysieke aanwezigheid van de gemeente. Mis ik een huis waarin wij met muziek en zang en hier en daar een goed woord, boven onszelf uitgetild worden. In eerste instantie dacht ik dat Corona ook wel een blessing in disguise was. Dat het de gemeente uitdaagde om naar andere en meer digitale manieren te zoeken om gemeente te blijven. En ik denk ook wel dat deze noodzaak blijft en dat we naar meer en andere manieren moeten blijven zoeken om een goed huis te blijven. Maar zo verlaten als dit huis de afgelopen tijd oogde, zo zonder mensen en ook nog eens door allerlei omstandigheden fysiek onttakeld, met een ingepakt orgel en een opengebroken vloer en bovenal, zonder mensen, daar werd ik toch behoorlijk van ontregeld en daar heb ik nog wel last van. Mensen hebben mensen nodig maar toch ook echt een huis om elkaar te ontmoeten. Zelfs op een intelligente lockdown zijn wij mensen niet gebouwd. De oplossing van het dubbelboek Ezra/Nehemia is de retour naar oude tijden. En we zullen ontdekken dat daar ook de problemen liggen. Mensen, volkeren, een maatschappij die zich inmiddels anders heeft ontwikkeld, doen dan niet meer mee. Worden zelfs uitgesloten. Strenge priesters zullen erop staan dat gemengde huwelijken worden ontbonden. Lang niet iedereen zal mogen meedoen aan de herbouw van de tempel. Dat is allemaal voor later. Maar het komt wel allemaal mee in het veelal geromantiseerde verlangen naar vroeger. Toen de kerk het nog voor het zeggen was of de kunst nog niet zo ontaard, zoals sommige volksvertegenwoordigers vandaag het weer gewoon menen. De voorwerpen die koning Nebukadnessar destijds uit de tempel had

meegenomen, worden door koning Cyrus weer tevoorschijn gehaald. Terwille van de restauratie van wat ooit was, de tempel die er niet meer is. Dat is niet enkel goed nieuws. Daar zit natuurlijk ook iets restauratiefs, iets regressiefs, in. Een ongezond verlangen naar de volle kerken van weleer zonder je al te zeer af te vragen waarom dat ook alweer zo was bijvoorbeeld. En dan was dat weinig godsdienstigs, maar weinig inhoudelijk van aard. Maar ook vragen de stamhoofden van Israël aan hun omgeving kostbaarheden als zilver, goud, have en vee. Net zoals ze dat eertijds vroegen in Egypte, aan de vooravond van hun uittocht. Omdat, zo schrijven de chroniqueurs van Ezra en Nehemia, de geest van God hen heeft opgewekt. Dat kan dan zomaar door omstandigheden gebeuren. Een nieuwe vorst. Een onverwachte kroning van Corona. Dat je de geest te pakken krijgt van een andere samenleving. En dat je een huis wil waar daar de voorsmaak van heerst. Dat zal een droom zijn. Dan zijn we thuis.

Amen.